

۱۷ ۲۸۸۷۹

نشریه‌ی شماره‌ی ۶
بنیاد فرهنگی محمدی‌فر

کوه‌نوشته‌ها

نوشته‌های دیربازه‌ی محیط زیست کوهستان
و کوه‌نوردی

عباس محمدی

سبزان

سرشناسه	:	محمدی، عباس، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور	:	کوه‌نوشته‌ها: نوشتارهایی درباره‌ی محیط‌زیست کوهستان و کوه‌نوردی / عباس محمدی.
مشخصات نشر	:	تهران: سبزان، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۲۲۸ص.
شابک	:	978-600-117-620-3
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیپا
عنوان دیگر	:	نوشتارهایی درباره‌ی محیط‌زیست کوهستان و کوه‌نوردی.
موضوع	:	کوه‌نوردی: Mountaineering
موضوع	:	کوه‌نوردی — مطالب گونه‌گون: Mountaineering-- Miscellanea
موضوع	:	کوه‌نوردان — ایران: Mountaineers -- Iran
موضوع	:	حفاظت محیط زیست: Environmental protection
رده‌بندی کنگره	:	۲۰۰GV
رده‌بندی دیویی	:	۷۹۶/۵۲۲۰۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۴۵۵۲۹۲
اطلاعات رکورد کتابشناسی	:	فیپا

انتشارات سبزان

میدان فردوسی - خیابان عباس موسوی (فرست) - ساختمان ۵۴ - تلفن: ۸۸۳۴۷۰۴۴ - ۸۸۳۱۹۵۵۸

کوه‌نوشته‌ها

نوشتارهایی درباره‌ی محیط زیست کوهستان و کوه‌نوردی

• تألیف: عباس محمدی

• ناشر: سبزان

• عکس روی جلد: البرز مرکزی، از آزاد بهادری

• حروف‌چینی، صفحه‌آرایی، طراحی و لیتوگرافی: واحد فنی انتشارات سبزان

۸۸۳۴۸۹۹۱ - ۸۸۳۰۳۵۷۲

• نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۰

• تیراژ: ۵۰۰ نسخه

• قیمت: ۶۵,۰۰۰ تومان

• چاپ و صافی: کامیاب

فروش اینترنتی از طریق سایت‌ای کتاب www.iiketab.com

ISBN 978 - 600 - 117- 620-3

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۷-۶۲۰-۳

فهرست مطالب

.....	آغاز سخن	۵
.....	محیط زیست	۹
.....	اخلاق و اخلاقیات محیط زیست	۱۱
.....	چرا محیط زیست مهم است؟	۳۱
.....	اسکندر فیروز؛ چهره‌های ملی و ذخیره‌های ارجمند	۳۳
.....	«مهندسی واقعیت» در قضیه‌ی سد گتوند	۳۹
.....	دست‌کاری در واقعیت‌ها برای توجیه اشتباه	۳۹
.....	سیل و سدها	۴۷
.....	جایگاه بلند «خر» در فرهنگ و جغرافیا	۵۷
.....	محیط زیست کوهستان	۶۵
.....	نظری بر فعالیت‌های حفاظت محیط کوهستان در ایران	۶۷
.....	چرا کوهنورد باید مراقب محیط زیست باشد؟	۸۱
.....	جایگاه دماوند در تاریخ کوهنوردی جهان	۸۷
.....	تلاش برای حفاظت دماوند، در گذر سال‌ها	۱۰۱
.....	معنن‌کاری در جایگاه غارت منابع ملی	۱۰۷
.....	آتش در زاگرس، آتش بر جان ایرانی است!	۱۱۱
.....	نیاز به نقد در کوهنوردی، در حفاظت کوهستان	۱۱۵
.....	کوهنوردی	۱۲۵
.....	در ضرورت پیمایش راهی نو در کوه‌های بلند	۱۲۷
.....	شکل‌گیری صعودهای ورزشی در ایران	۱۳۵
.....	سرگشته در قفقاز: برنامه‌ی کوهنوردی ایرانیان با آمریکن آلپاین کلاب و انجمن کوهنوردی ارمنستان	۱۳۷
.....	کوهنوردی، حادثه، قانون	۱۴۵
.....	از رنجی که به جان می‌خریم	۱۸۱
.....	چرا مدیر باشگاه مسوولیت ندارد؟	۱۸۵
.....	مناظره درباره‌ی حادثه و خطر در کوهنوردی: با نگاهی به حادثه‌ی گل جنو	۱۸۷
.....	جلیل کتیبه‌ای، پایه‌گذار دیواره‌نوردی ایران و کوه‌نویس بزرگ کشور	۱۹۷
.....	فرینون؛ یک عمر جوانی!	۲۰۳
.....	عباس؛ رهگذر راه‌های بی پایان	۲۱۳
.....	حسن جوادیان، سرمایه‌ای که از دست رفت	۲۲۳

آغاز سخن

خرم آن جلگه که کوهی دارد
کوه در شب چه شکوهی دارد
تاجی از ماه به سر دارد کوه
از طلا جبه به بر دارد کوه
اولین پرتو ماه و خورشید
روی پیشانی کوه است بدید

شهریار

کتابی که پیش رو دارید، گزیده‌ای است کم‌وبیش تصادفی از میان چند هزار یادداشت و مقاله که درباره‌ی مسایل کوه‌نوردی، محیط‌های کوهستانی و کلیات محیط زیست، در طول چند دهه نوشته‌ام.

در زمینه‌ی کوه‌نوردی، دو تاریخچه، یک گزارش برنامه، زندگی‌نامه‌ی چند کوه‌نورد برجسته‌ی ایران، نوشتارهایی درباره‌ی حادثه در کوهستان، و نقدی با موضوع کیفیت کوه‌نوردی‌های ایرانی آورده شده است. در زمینه‌ی کلیات محیط زیست، می‌توانید نوشتاری در موضوع اخلاق محیط زیست، یادداشتی درباره‌ی اسکندر فیروز پایه‌گذار سازمان حفاظت محیط زیست، دو مقاله درباره‌ی سد سازی (که از بزرگ‌ترین عامل‌های تخریب محیط‌های کوهستانی است)، نوشته‌ای درباره‌ی خر که حیوانی است پرتلاش و دوستی دیرینه برای انسان، و یک یادداشت دیگر را بخوانید. در

زمینه‌ی محیط زیست کوهستان، نوشتارهایی را می‌بینید با موضوع ارتباط کوه‌نورد و طبیعت کوهستان، کنشگری کوه‌نوردان برای حفاظت از دماوند بلندترین کوه ایران، دو عامل مهم در تخریب کوهستان‌های کشور یعنی آتش‌سوزی و معدن‌کاری، و یک یادداشت درباره‌ی ضرورت نقد.

از آن‌جا که ضرورت حفاظت از کوه‌های کشور بسیار جدی است، بی‌مناسبت نیست که در همین‌جا کوتاه‌سخنی داشته باشم درباره‌ی اهمیت کوه‌ها و چالش‌های اصلی طبیعت کوهستانی ایران:

زیست در همه‌ی شکل‌های آن، تمدن، بالندگی فرهنگی، و گردش و ورزش، وابستگی بسیار به محیط‌های کوهستانی دارد. در ایران، همه‌ی شهرهای کشور برای دسترسی به آب، یا در نزدیکی کوه‌ها یا در کنار رودهایی که از کوهستان سرچشمه می‌گیرند پایه‌گذاری شده‌اند. از این رو می‌توان گفت که یک وابستگی ژرف و دیرین میان سکونتگاه‌های انسانی و کوه در ایران وجود دارد. برای نمونه می‌توان اشاره کرد به ارتباط شهر باستانی سیلک (که یکی از کهن‌ترین جامعه‌های شهرنشین جهان بوده) با آب و کوه‌های اطراف کاشان، ارتباط تهران با رشته‌کوه توحال، اصفهان با کوه‌های صفه و زردکوه، شیراز با کوهستان بوم، تبریز با رشته‌کوه سرخاب، مشهد با کوه خلج، کرمانشاه با کوه‌های طاق‌بستان و پراو، کرمان با کوه جویبار، همدان با الوند، یزد با شیرکوه، نطنز با کوهستان کرکس، اهواز با رشته‌کوه بزرگ زاگرس که آبخیز کارون است، و مانند این‌ها. روستاهای ما هم اگر در کوه نباشند، در نزدیکی یک کوهستان شکل گرفته‌اند تا بتوان با کندن کاریز، آبی را که کوه تولید می‌کند به دشت رساند.

با آن که تجربه‌ی دیرین و دانش هزاران ساله‌ی مردمان این سرزمین، سپندینگی و احترام درخوری را برای کوهستان شکل داده، اما در چند دهه‌ی اخیر، رفتار ما با طبیعت کوهستانی کشورمان چنان نبوده که پایداری این زیست‌بوم‌های ارزشمند را تضمین کند. چه کوه‌نورد باشیم یا یک گردشگر، مهندس راه یا سدساز، مدیر شهری یا وزیر مسکن، معدن‌کار یا کارخانه‌دار، و در هر مقام دیگر... باید هنگام اجرای هر

برنامه یا طرح به این بیاندهشیم که چه کنیم تا کوهستان آسیب نبیند یا کمترین آسیب را ببیند و یکپارچگی طبیعت آن حفظ شود.

مشکلات اصلی کوه‌های ایران را می‌توان چنین برشمرد:

۱- چرای دام؛ مطابق آمار رسمی، در مراتع ایران به طور میانگین، $\frac{2}{5}$ برابر ظرفیت تولید علوفه، دام وجود دارد. دام‌ها در بیشتر کوه‌های کشور تقریباً بی هیچ برنامه و کنترلی، از نخستین روزهای رویش در بهار وارد مرتع می‌شوند و با چریدن و لگدمال کردن گیاهان، نمی‌گذارند که بیشتر گیاهان علوفه‌ای بالارزش (و انبوهی از گیاهان دیگر) به گل‌دهی و بذرافشانی برسند و تا آخرین روزهای پاییزی هم در مرتع می‌مانند و سبب تخریب بافت خاک و فرسایش شدید دامنه‌ها می‌شوند. در سال‌های اخیر دیده‌ایم که حتی در زمستان هم گله‌هایی را در کوه‌های نزدیک به شهرها و روستاها به چرا برده‌اند!

۲- برنامه‌های کشاورزی و عمرانی ناپایدار؛ کشت کم‌بازده دیم و شخم‌زنی دامنه‌ها در جهت شیب، راه‌سازی، معدن‌کاری، سد سازی، کشیدن خط‌های انتقال برق و نفت و گاز، شهرسازی، ویلا سازی، و مانند این‌ها، در همه جای کشور بدون ارزیابی اصولی اثرات محیط زیستی و بی‌اعتنا به حساسیت دامنه‌های شیب‌دار کوهستانی انجام می‌شود.

۳- آلوده‌سازی؛ دفع غیراصولی زباله‌ی شهرها و روستاها در دفن‌گاه‌ها (که بسیاری از آن‌ها، در شیب‌های حساس کوهستانی قرار دارند)، استفاده‌ی افراطی از سم‌های دفع آفت و کودهای شیمیایی، ریخت‌وپاش غیرمسئولانه‌ی زباله در محیط‌های باز، و رها کردن پساب‌های خانگی و صنعتی در طبیعت.

۴- زمین‌خواری و اختلاس؛ تجاوز موریانه‌وار به عرصه‌های مرتعی و جنگلی حاشیه‌ی شهرها و روستاها و تبدیل آن‌ها به کشتزار و باغ شخصی، بی‌اعتنایی به مقررات مربوط به محدوده‌ها و حریم‌های شهر و روستا، اجرای طرح‌هایی با عنوان برنامه‌های صنعتی یا کشاورزی یا گردشگری که با تملک زمین‌های ملی و وثیقه‌گذاشتن آن‌ها نزد بانک‌ها و زدوبند با این مؤسسه‌ها همراه است.